

Örkény Antal – Székelyi Mária

A bizalom mint erőforrás a magyarországi bevándorlók körében

Bevezető

A bizalom általánosságban egy olyan társadalomlélektani mechanizmus, amely az emberek társadalmi viselkedését pozitív módon befolyásolhatja, és kapocsként szolgálhat a személyes motivációk és hitvallások, illetve az elérni kívánt szervezeti, társadalmi célok között. A bizalom ellentéte a gyanakvás, mely eltávolítja és megkérdőjelezi az egyén és a társadalom vagy egyszerűen a „mások” kölcsönviszonyát, és lélektanilag elbizonytalanítja a szereplőt cselekvésének értelmében és sikerében (Festinger 1957).

A bevándorló élethelyzetben az anyaországtól való fizikai eltávolodás gyengíti vagy akár teljesen lerombolja a védőernyőként is működő hagyományos társadalmi hálózatokat (család, rokonság, barátok, munkatársak stb.). A frissen érkezett bevándorló szükségképpen a saját etnikai-nemzeti diaszpórájában találja meg azt a közösséget, amelynek tagjaival sorsközösséget érezhet, és akiktől segítséget remélhet. Ilyenkor a bevándorló bizalmát is a diaszpóra tagjaiba és az anyaországbeliekbe helyezi. És nem csupán a migráns lét együttes élménye miatt, hanem a nyelvi, az etnikai identitásbeli, esetleg vallási kapcsolódások és a közös kultúra és múlt miatt is. Az etnikai alapon szerveződő bizalom a közös kultúra mentén épít szoros kötődéseket: az etnikai alapú bizalom a csoport tagjaitól nagyfokú elkötelezettséget követel meg, míg más etnikai csoportokkal szemben pedig gyanakvást szül. Az ilyenfajta bizalmat a szakirodalom megkötő (*bonding*) bizalomnak nevezi (Hardin 2002, Tóth 2005). A migráns élethelyzetben viszont az etnikai bizalom kettős természetű: egyfelől az etnikai bizalom alapján szerveződő kapcsolatok segítik megővni a bevándorló kulturális önképét és identitását egy számára idegen kulturális környezetben (miközben a migráns közösség számára az etnikai bizalom a kohézió fontos eszköze). Másfelől, ez a fajta bizalom sokszor etnikai elkülönüléshez, szegregációhoz vezet, ami akadályozza a bevándorló sikeres társadalmi integrációját, és felerősítheti a többségnek a kisebbséggel szembeni intoleranciáját és elkülönítő törekvéseit. Az idő múlásával

azonban a migránsok ismeretségi, sőt baráti köre bővül,¹ és lassan megszülethet, illetve felerősödhet bennük a befogadó ország polgárai iránt érzett bizalom, amely aztán áthidaló szerepet játszhat a különböző kultúrák és etnikai csoportok között is. Ezt a fajta bizalmat nevezzük összekötő (*bridging*) bizalomnak. A bizalom harmadik fajtáját, amellyel a bevándorlókat jellemezhetjük, integráló (*linking*) bizalomnak hívjuk, amely arra alkalmas, hogy kapcsolatokat teremtsen a társadalmi hierarchiában eltérő pozícióban lévő személyek és csoportok között, és amelyben döntő szerepet játszik a társadalmi intézményrendszer.

A migráns élethelyzetben a megköti típusú bizalmat az összekötő típusú bizalomnak kell kíséernie. Ez a feltétele a bevándorló sikeres társadalmi beilleszkedésének, és ettől függ, hogy mennyire képes elfogadtatni magát a többséggel, és mennyire tudja megvalósítani a migráció eredeti személyes céljait. Ha az összekötő bizalom – amely a befogadó és a befogadott közé emel hidat – sérül vagy nem jön létre, a migráns számára a túlélés egyetlen módja az etnikai szegregáció és öngottósítás marad.

A migránsok esetében működő bizalmi tőke megnyilvánulhat egyfelől a befogadó országgal kapcsolatban, azaz kifejezheti, hogy a migráns milyen mértékben bízik a befogadó ország intézményeiben, tisztségviselőiben, polgáraiban. Másfelől a migráns táplálhat bizalmat a bevándorlósorsban osztozó honfitársai iránt, személyes kapcsolati hálójának tagjai és olyan, a migráns lét megkönnyítésére létrehozott civilszervezetek képviselői iránt, akikkel személyes kapcsolatban áll, és akiktől segítséget remél.

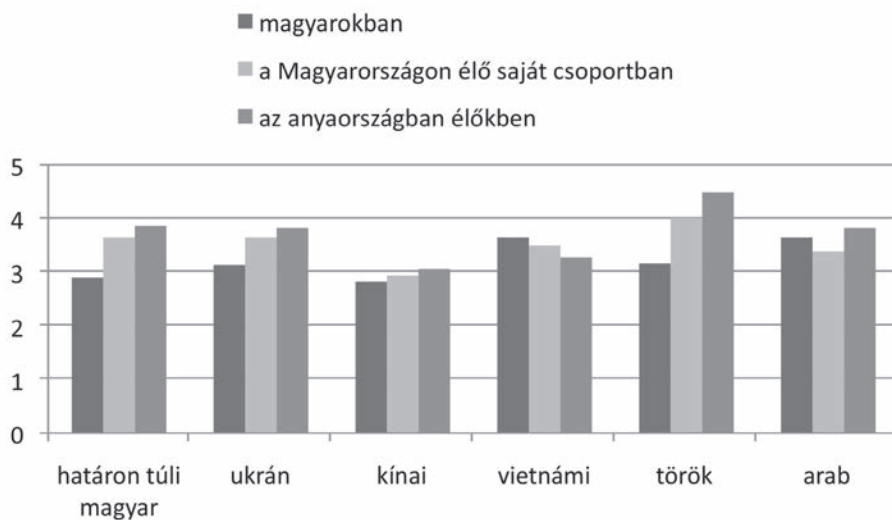
A tipikus helyzetben lévő, frissen érkezett bevándorló oly kevésbé rendelkezik az érvényesüléshez és a személyes biztonság megteremtéséhez szükséges erőforrásokkal, hogy számára a bizalom válhat az egyetlen „korlátlanul” rendelkezésre álló tőkév. A bizalmi tőke tehát megkülönböztetett „kincse” a migránsnak. Az is lehetséges azonban, hogy a befogadó ország társadalmának periferiáján elhelyezkedő migráns a kulturális idegenség státusában még a legjobb akarattal sem tud bizalmat érezni, illetve képtelen mások bizalmát megszerezni. A migráns esetében tehát a bizalom nagyon eltérő kontextusokban tud segíteni, a bizalom hiánya pedig különböző szinteken tudja megnehezíteni a befogadó országba való beilleszkedését.

¹ Az adataink azt mutatják, hogy a friss bevándorlók kapcsolati hálója etnikailag zártabb, és minél hosszabb ideje él egy országban a bevándorló, annál inkább bővül a baráti köre őslakosokkal.

A bizalom erőssége

A 2009-es *Bevándorlók Magyarországon* kutatás² adatai szerint Magyarországon élő migráns csoportokat nagyfokú bizalom hatja át. A többség közepesen bíz a magyarokban, ennél valamivel jobban a diaszpórájuk tagjaiban, de leginkább az anyaországbeliekben. Ez alól a vietnamiak és az arabok kivételt jelentenek. A vietnamiak ugyanis – ha nem is nagy eltérésekkel de – legjobban a magyarokban, valamivel kevésbé a diaszpóra tagjaiban, és még kevésbé a Vietnamban élőkben bíznak. Az arabok az anyaországbelieket tüntetik ki leginkább a bizalmukkal, utána a magyarok következnek, és legkevésbé a saját diaszpórájukban bíznak.

1. ábra: A magyarok, a saját csoport és az otthon maradtak iránt érzett bizalom, 2009-ben, migráns csoportok szerint, skálaátlagok, 5 fokú skálaátlag

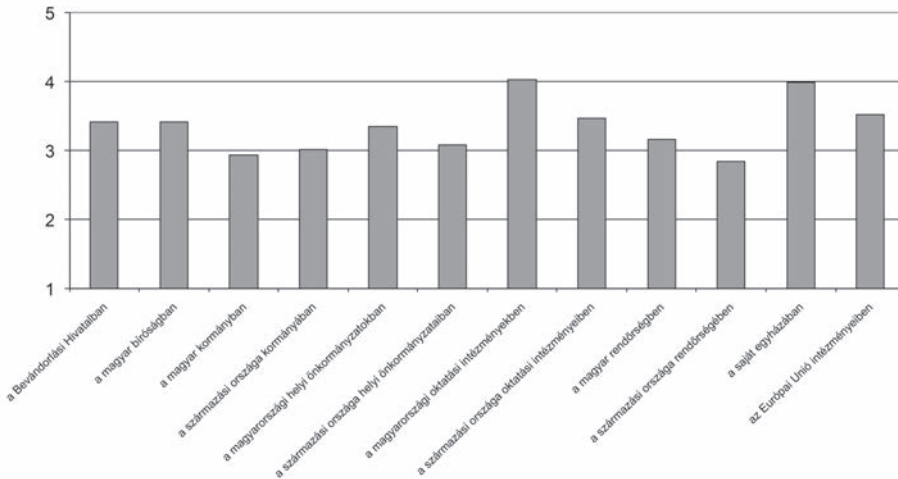

A migránsok biztonságérzete és így a migráció sikeressége is nagyban függ attól, hogy mennyire képesek megbízni a magyar intézményrendszerben, illetve, hogy ez

² A kutatás az Európai Integrációs Alap támogatásával valósult meg 2009-ben. A kutatás célja az volt, hogy minél átfogóbb képet kapjunk a Magyarországon élő, harmadik országból származó migránsok összetételéről, szocio-demográfiai sajátosságairól és a befogadó országba történő integrációjukat meghatározó tényezőkről, valamint a gazdasági, politikai és kulturális életben játszott szerepükről. A kutatásban szereplő migráns csoportok kiválasztásában a fő szempontunk az volt, hogy a Magyarországon élő bevándorlók minél szélesebb spektrumáról kaphassunk képet. Ennek megfelelően hat bevándorló csoport egyenként mintegy 200 fős mintáját kerestük meg kérdőívünkkel, ezzel a Magyarországon élő harmadik országbeli migránsok 80 százalékát „fedtük” le.

a bizalom eléri-e, esetleg meghaladja-e azt a bizalmat, amit a kibocsátó ország intézményei iránt éreznek.

2. ábra: A bizalom mértéke az egyes intézményekben a bevándorlók körében 2009-ben, skálaátlag 5 fokú skálán

A 2. ábra azt mutatja, hogy a legnagyobb bizalommal a magyarországi oktatási intézményekre és saját felekezetük egyházára tekintenek. Saját országuk rendőrségével szemben kifejezetten bizalmatlanok, a magyar rendőrségben kicsit jobban bíznak. Egyformán közepes bizalom fűzi őket a magyar és a saját országuk kormányához. Ennél jobban bíznak a magyarországi helyi önkormányzatokban, jelentősen meghaladva a saját országukbeli önkormányzatok iránti bizalmat. A Bevándorlási Hivatalra és a magyar bíróságokra megbízható intézményként tekintenek, bár a 2012-es *Immigrant Citizens Survey* kutatás³ adataiból tudjuk, hogy a bevándorlással kapcsolatos ügyintézés sok nehézséget okoz, és a bürokratikus akadályok nehezen leküzdhetők számukra (Huddleston – Tjaden 2012).

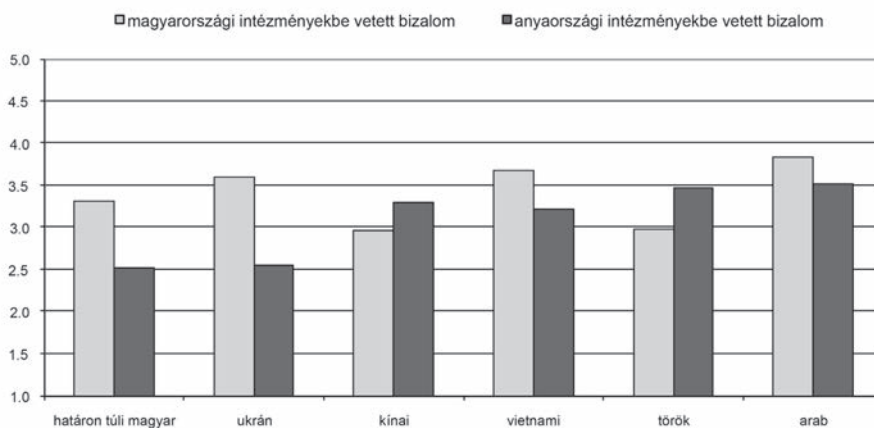
Mindent összevetve a magyarországi intézményekbe vetett bizalom⁴ nem nevezhető alacsonynak. Mint a 3. ábra mutatja a különböző etnikumhoz tartozó bevándorlók látásmódja ebben a tekintetben sem egyforma. A határon túli magyarok és

³ A kutatás az EIF Community Actions és a King Baudouin Foundation támogatásával zajlott 15 európai nagyvárosban. A vizsgálat elsődleges célja az volt, hogy képet kapjon a harmadik országbeli bevándorlók integrációs szakpolitikákkal és intézményi gyakorlatokkal kapcsolatos véleményéről.

⁴ Az intézményi bizalom mérőszáma az egyes magyarországi intézményekbe vetett bizalom átlagpontszáma. A legkisebb lehetséges bizalom értéke 1, a legnagyobb lehetséges bizalom értéke 5.

az ukránok a magyarországi intézmények iránt sokkal nagyobb bizalmat éreznek, mint az anyaországi intézmények iránt, és ha kevésbé is, ugyanez jellemző a vietnami és az arab bevándorlókra is. Két olyan csoportot találtunk, amely az anyaországbeli intézményekben inkább bízik, mint a magyarországiakban: ezek a kínaiak és a törökök.

3. ábra: A magyarországi és az otthoni intézményekbe vetett bizalom mértéke migráns csoportok szerint, skálaátlagok 5 fokú skálán

Egyetlen olyan tényező van, amely minden migráns csoport esetében magas fokú bizalom tárgya, és ez a saját egyház. A saját egyházukban azok is jobban bíznak, akik ateistáknak vallják magukat. Az Európai Unió intézményei nem jelentenek fontos támaszt ebben a dimenzióban a migránsok számára, bár az uniós intézmények iránt az átlagosnál valamivel erősebb bizalmat táplálnak.

Összességében – a bizalom különféle lehetséges megnyilvánulásait együttesen kezelve – azt mondhatjuk, hogy az arabok és a törökök tűnnek a leginkább bizalomtelinek, és a kínaiakban és a határon túli magyarokban van a legtöbb gyanakvás.

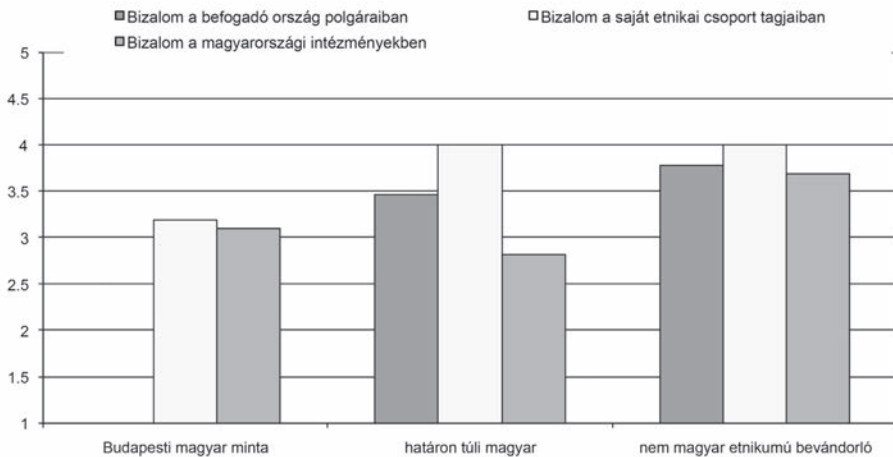
A bevándorlók a többségi társadalom tagjaihoz képest erőforráshiánnyal küszködnek, így a bizalom⁵ kiemelt jelentőséget kap mint olyan erőforrás, amely a beilleszkedés elengedhetetlen feltétele. A *LOCALMULTIDEM* kutatás⁶ 2008-as adatfel-

⁵ A bizalom mérésére több kérdés vonatkozott a kutatásban. A befogadó ország polgárai, illetve a saját etnikai csoport tagjai iránt érzett bizalmat egy-egy direkt kérdéssel mérték: egy 11 fokú skálán jelölték a kérdezettek a bizalom nagyságát. A magyar intézményekbe és közszereplőkbe vetett bizalom nagyságát egy több kérdésből aggregált index méri. Az index magas értékei az intézményekbe és közszereplőkbe vetett nagyfokú bizalmat jelentik, a kis értékek bizalmatlanságot jeleznek.

⁶ A kutatás célja az volt, hogy Európa különböző nagyvárosaiban hasonlítsa össze számos bevándorló csoport politikai, társadalmi és kulturális integrációját, illetve a befogadó társadalom attitűdjét a bevándorlókval kapcsolatban. A nemzetközi kutatást az EU 6. Kutatási keretprogramja támogatta.

vételének eredményei szerint a bevándorlók erősebb bizalmat táplálnak önmagukban, mint a befogadó ország polgárai (Örkény – Székelyi 2010). A bizalomindexek átlagértékei a bevándorlók körében rendre magasak. Ez alól csak a határon túli magyarok jelentenek kivételt, körükben az intézmények iránt enyhe gyanakvás nyilvánul meg, és az őslakosok iránti bizalom is alacsonyabb, mint a másik két bevándorló csoport esetében. E „rendhagyó viselkedés” kézenfekvő magyarázata lehet az a permanens frusztráció, amelyet a határon túli magyarok kénytelenek voltak elszenvedni, amikor a tartózkodási, letelepedési engedélyük vagy a magyar állampolgárság kérvényezésekor az anyaország hivatalai „idegenként” bántak velük. Ez a 2010-es kedvezményes honosítási törvény elfogadásával minden bizonnyal megszűnt.

4. ábra: A bizalom mértéke a bevándorló csoportokban és a budapesti reprezentatív mintában, 2008-ban, 5 fokú skálaátlag

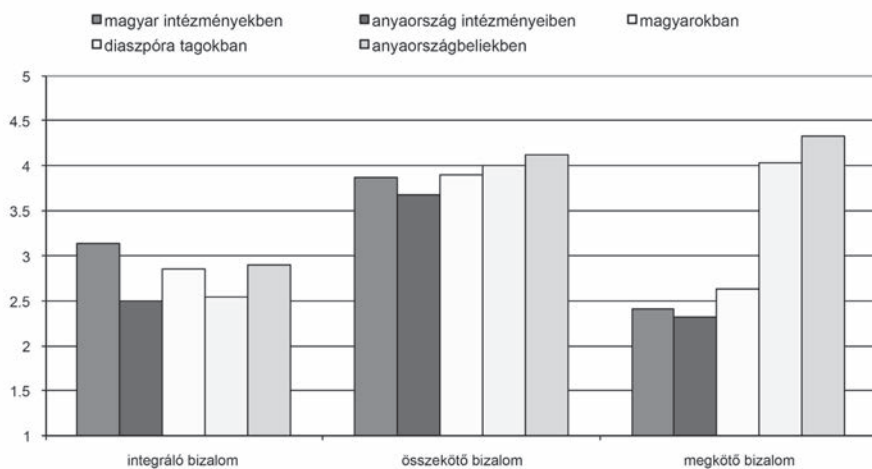

A migráns csoportok számára kétségkívül a saját etnikai csoport tagjai jelentik a legfontosabb és legerősebb bizalomforrást. Ez megerősítésül szolgálhat a migrációval foglalkozó szakirodalom azon gyakori megállapításához, hogy a migránsok számára a befogadó országban élő saját etnikai diaszpóra jelenti a legfontosabb támaszt (Örkény – Székelyi 2010, Várhalmi 2010). A saját etnikai csoportba vetett bizalom relatív súlya azonban igencsak eltérő a különböző bevándorló csoportokban. A határon túli magyarok erős támaszát jelenti a saját migráns csoport; a kínaiak közel egyformán bíznak mindenben és mindenkiben, bár ebben szerepet játszhat a kínaiak mosollyal kísért tradicionális rejtőzködő kommunikációja is.

A bizalom típusai

A bevezetőben említett, a bevándorlókat jellemző három fajta bizalomtípust a 2009-es magyarországi adatfelvétel segítségével többé-kevésbé sikerült reprodukálni. Az 5. ábrán egy klaszterelemzés segítségével létrehozott tipológiát láthatunk.

5. ábra: A bizalom típusai a magyarországi migránsok körében 2009-ben, klaszterek

A típusok aszerint alakultak ki, hogy a bevándorlók milyen fokú bizalmat éreznek a magyarországi, illetve az anyaországi intézmények iránt. Továbbá, hogy mekkora bizalommal fordulnak a magyarok, a diaszpóratagok és az anyaországbeliek felé. A 5. ábrán az első típus azokat a bevándorlókat jeleníti meg, akiket integráló bizalom jellemez. Bennük a magyarországi intézmények iránt mutatkozik a legnagyobb bizalom, az anyaországi intézményekben kevésbé bíznak, és a diaszpóra tagjait sem tüntetik ki jelentősebb bizalommal. A magyarok és az anyaországbeliek iránti bizalmuk nem éri el a magyarországi intézmények iránt érzett bizalom mértékét, de erősebb, mint amit a diaszpóra tagjai, illetve az anyaországbeli intézmények iránt éreznek. Arra a relatíve magas bizalomra támaszkodva, amit a magyarországi intézmények iránt éreznek, lassan kiépülhet az a fajta bizalom, amely előbb-utóbb elvezethet a többségi társadalomba való integrálódáshoz.

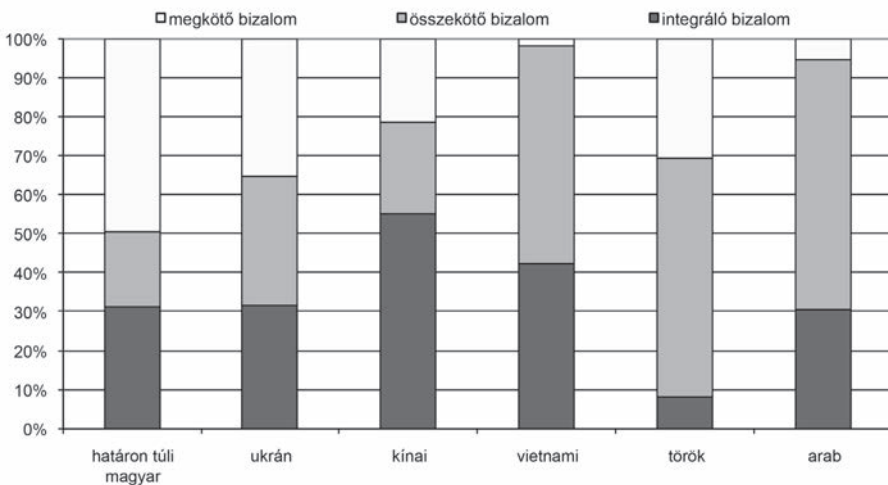
A bevándorlókat jellemző bizalom második típusa az összekötő bizalom, amely – túl azon, hogy a mi esetünkben egy általánosan jellemző nagyfokú bizalmat takar – közel azonos mértékű a befogadó és az anyaország intézményei, a befogadó és az anyaország polgárai, valamint a diaszpóratagok iránt. Ez a bizalomtípus hidat képez a befogadó társadalom és a bevándorló csoportok között, nagy eséllyel megakadá-

lyozva a migránsok szegregálódását, és elősegítve a befogadó társadalomban a kultúrák sokszínűsége iránti fogékonyságot.

A migránsokat jellemző harmadik bizalomtípus, a megkötő bizalom azokat a migránsokat jellemzi, akiknek bizalma a diaszpóratagokra, illetve az anyaországbeliekre irányul. Bennük a befogadó ország polgárai és intézményei iránt inkább a bizalmatlanság munkál, de az anyaországban szerzett tapasztalataik is inkább arra indítják őket, hogy az ottani intézményrendszerre se tekintsenek bizalommal.

Megalapozottnak tűnik a feltételezés, hogy azok a migránsok, akik még csak rövid időt töltöttek Magyarországon, a megkötő bizalommal jellemezhetők. Adataink ezt a feltételezést részben igazolják is, a megkötő típusú bizalommal jellemezhető migránsok 4 évvel később érkeztek az országba, mint az integrált bizalomtípussal jellemezhető csoport. Az viszont akár meglepetésnek is számíthat, hogy az összekötő bizalommal jellemezhető csoport éppen olyan „friss” bevándorlónak számít, mint a megkötő típusba tartozók. Ez mindenképpen arra utal, hogy a bevándorlóknban meglévő bizalom különböző fajtáit és mértékét sok tényező befolyásolja. Ezt később egy komplex modell segítségével fogunk bemutatni, most azonban az egyes migráns csoportokra jellemző bizalomtípusokat mutatjuk be.

6. ábra: A bizalom típusai az egyes migráns csoportokban 2009-ben, százalék

Az 6. ábra jól mutatja, hogy a magyarországi bevándorló csoportok között igen nagyok a különbségek a migránsokat jellemző bizalom tekintetében. A legnagyobb meglepetést a határon túli magyarok okozták, hiszen körükben a legnagyobb azok aránya, akiket a megkötő bizalom jellemez. Annak ellenére, hogy a határon túli magyaroknak sem nyelvi, sem kulturális különbségek okozta nehézségekkel nem kell

megküzdenniük, bizalmukkal szinte kizárólag a diaszpóra tagjait és származási országuk ország minden bizonnyal magyar etnikumú polgárait tüntetik ki.

A határon túli magyarok ellenpólusát a vietnami, az arab és bizonyos értelemben a török diaszpóra jelenti. Mindhárom csoportban magas az összekötő bizalommal jellemezhető aránya, és az arab és a vietnami migránsok között szinte teljesen hiányzik a megkötő bizalom. A kínaiak, mint oly sok tekintetben, itt is kivételt jelentenek. Az ő körükben a legmagasabb az integráló bizalom mértéke, de nem elhanyagolható a megkötő bizalommal jellemezhető aránya sem. Az ukrán migráns csoportban ukrán, ruszin és orosz etnikumhoz tartozók vannak, feltételezhető, hogy ez az etnikai sokszínűség eredményezi, hogy mindhárom bizalomtípus szinte egyforma gyakorisággal fordul elő.

A bizalom típusainak magyarázata

A bizalom típusát a kapcsolati háló nagysága és szerkezete is befolyásolja. A megkötő bizalommal jellemezhető csoportnak van a legtöbb barátja, ám a barátok között nálunk találunk legnagyobb arányban a származási országban élőket. Tehát még messze nem szakadtak el azok a szálak, amik a bevándorlót eredeti hazájához fűzték. Az összekötő bizalommal rendelkező bevándorló csoport kapcsolati hálójá már szűkebb, hiszen az otthon hagyott barátokkal már szakadozik a kapcsolat, és helyüket csak részben vették át diaszpórabeli és magyar barátok. Hasonlóképpen jellemezhetjük az integráló bizalom típusába tartozókat, azzal a különbséggel, hogy a baráti körben itt a legmagasabb a magyar barátok aránya.

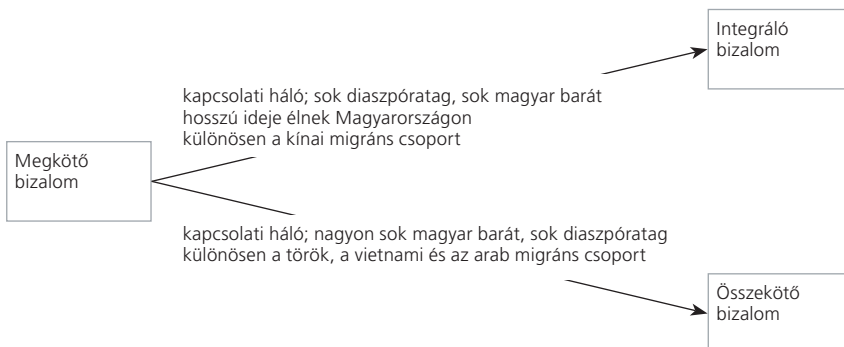
A migráció célja – a kisszámú menekülttől eltekintve – rendszerint az anyagi boldogulás. A migráció sikerességét jelzi, hogy mekkora vagyont sikerült felhalmozni az új hazában, hogy az elért életszínvonalat magasabbnak érzékelik-e, mint azt, amit hajdan otthon elértek, és hogy mekkora az általános elégedettség, amelyet pillanatnyi helyzetükkel kapcsolatban érzékelnek. Vagyonosság tekintetében az összekötő bizalommal jellemezhető állnak a legjobban és a megkötő bizalom típusába tartozók a legrosszabbul. Az általános elégedettség részben a vagyoni helyzettel párhuzamosan alakul. Az összekötő bizalommal jellemezhető, legvagyonosabb csoport a legelégedettebb, ám a zömmel „friss” bevándorlókból álló megkötő bizalom típusába tartozók kevésbé elégedetlenek, mint az integrált bizalommal leírhatók. Az eltérést minden bizonnyal az magyarázza, hogy a hosszabb ideje nálunk élők az elért vagyoni sikereket alulértékelik, többre vágnak, a friss bevándorlók viszont úgy érzik, hogy jelenlegi – szerényebb – életszínvonaluk messze meghaladja azt, amit otthon elértek. Ez lehet a forrása annak a viszonylagos elégedettségnek, amit a megkötő bizalommal jellemzett csoport esetében tapasztaltunk.

Megválaszolásra vár még az a kérdés, hogy vajon mitől tartozik egy migráns egyik vagy másik bizalomtípusba. Mi táplálja azt a bizalmat, ami jóformán csak az azonos etnikumhoz tartozókra korlátozódik, mitől keletkezik az a mindenre és mindenkire kiterjedő bizalom, ami arra hivatott, hogy hídként működjön a bevándorlók és a magyar lakosság között? S végül mi a forrása annak a bizalomnak, amely döntően a magyarországi intézmények felé irányul?

A kérdés megválaszolására két komplex modellt építettünk. Az első modellben azt próbáljuk felvázolni, hogy a Magyarországon töltött idő és az ezen idő alatt kiépített kapcsolati háló nagysága, a baráti kapcsolatok etnikai szerkezete melyik bizalomtípus kialakulásának kedvez inkább. Ez a multinomiális regressziós modell, megmutatja, hogy a Magyarországra érkezés időpontja és a kapcsolati háló mérete és szerkezete mekkora eséllyel lendíti át a bevándorlókat a szegregáció veszélyével fenyegető megkötő bizalomból a másik két, a beilleszkedés lehetőségét kínáló bizalomtípusba.

A 7. ábra azt szemlélteti, hogy milyen kapcsolati háló növeli meg annak az esélyét, hogy egy migráns a megkötő bizalmat sikeresen váltsa át integráló vagy összekötő bizalommá. Ez a változás teszi lehetővé egy bevándorló számára, hogy ne pusztán a nálunk élő diaszpóra tagjai és az otthon maradott barátok iránt érezzen bizalmat. Ha a megkötő bizalmat bármelyik másik bizalomtípus váltja fel, megindulhat a szélesebb szociális integráció folyamata. Az ábra jól mutatja, hogy amennyiben egy bevándorló már hosszú ideje tartózkodik Magyarországon, ha van néhány magyar barátja is, de az anyaországbeli barátok száma minimális, akkor ez a kapcsolati háló jó eséllyel átviszi a migránst az integráló bizalom típusába. Ez a fajta elmozdulás leginkább a kínaiakat jellemzi. A megkötő bizalomból az összekötő bizalom típusába való átlépést egy olyan kapcsolati háló segítheti elő, amelyben a magyar barátok aránya a legmagasabb, és szinte teljesen hiányoznak az anyaországbeli barátok. Az összekötő bizalomba való átkerülésre a török, az arab és a vietnami bevándorlóknak van leginkább esélye.

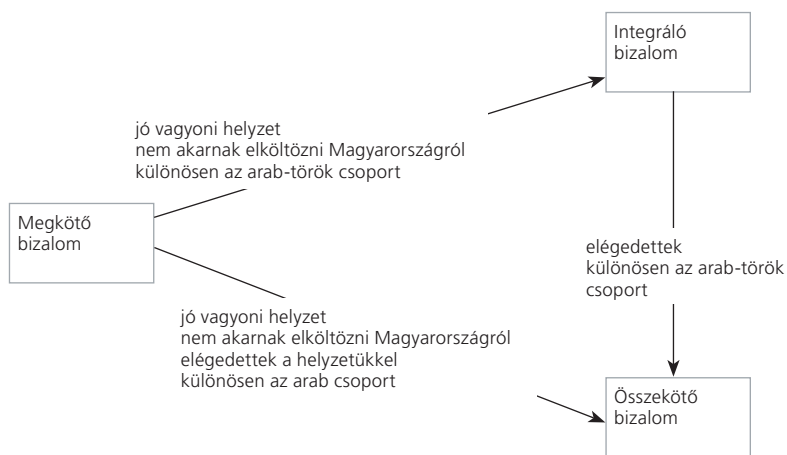
7. ábra: A bizalom típusainak forrásai, a kapcsolati háló, a migráns lét időtartalma és a bevándorló csoportok

Az integráló és összekötő bizalom közötti átjárást nem a kapcsolati háló szerkezete befolyásolja, hanem – mint ahogy azt a 8. ábrán látni fogjuk – a migráció sikerességével kapcsolatos érzület.

A 8. ábra, az előzőhöz hasonlóan, arra a kérdésre válaszol, hogy milyen tényezők adnak esélyt arra, hogy egy bevándorló a megkötő bizalmat egy, a beilleszkedést inkább segítő bizalomtípusra váltsa fel.

8. ábra: A bizalom típusainak forrásai, a migráció sikeressége és a bevándorló csoportok

Ha egy bevándorló kifejezetten jó vagyoni helyzetben van, és úgy gondolja, hogy véglegesen szeretne letelepedni Magyarországon, akkor ez az integráló bizalom kiépítésére ad esélyt. Ha a Magyarországon élő bevándorlók közül egy képzeletbeli csoportba gyűjtjük azokat, akik vagyonosakká lettek és végleges a letelepedési szándékuk, akkor ebben a csoportban az arabok és a törökök azok, akik nagy eséllyel mozdulnak el az integráló bizalom irányába. A megkötő bizalomból az összekötő bizalom felé éppen úgy a jobb anyagi helyzetben lévők és a véglegesen letelepedni szándékozók mozdulnak el jó eséllyel, ám ahhoz, hogy ez a bizalom-váltás megtörténjék, még az is szükséges, hogy a bevándorlók nagyfokú elégedettséggel tekintsenek a helyzetükre. Itt elsősorban az arab migránsoknak van esélye az összekötő bizalom felé való elmozdulásra. A 8. ábrán az integráló és az összekötő bizalmat is összekapcsolja egy nyíl, ami azt jelzi, hogy sikerült olyan forrást találnunk, amelynek a léte vagy a hiánya a migránst vagy az integráló vagy az összekötő bizalom felé viszi. Ez a mozgó tényező pedig az elégedettség. A jó anyagi helyzetben lévő, és Magyarországot végállomásnak tekintő bevándorlók akkor lépnek át az integráló bizalomból az összekötő bizalom típusába, ha nagyfokú elégedettséget éreznek.

Összegzés helyett: tőke-e a bizalom?

Miután megismerkedtünk a bizalom típusaival és etnikai csoportonként eltérő mértékével, érdemes feltenni a kérdést, miként befolyásolja a bizalom a migráció sikerét? A kérdés összetett, és számos elméleti és módszertani problémát is felvet. Ezek közül a legkézenfekvőbb az, hogy miként definiáljuk a siker fogalmát. Mivel a kutatás nem erre összpontosított, előzetesen rögzíteni kell, hogy a sikert – bármit jelentsen is elméletileg – a kutatásban egyetlen kérdés operacionalizálta: a bevándorló foglalkozása és az ebből származtatható presztízs, ami meglehetősen szegényesnek tűnik a bevándorlók objektív helyzetének jellemzésére.⁷ Mindazonáltal a befogadók és a bevándorlók foglalkozási presztízsének összehasonlítása alkalmas annak kimutatására, hogy a bevándorlók a befogadó ország társadalmi hierarchiájának perifériáján helyezkednek el, vagy integrálódtak a hierarchiába.⁸

Mindezek ismeretében kísérletet tehetünk arra, hogy tisztázzuk, vajon a bizalom mennyire képes tőkeként működni a sikeres integrálódás érdekében. Ennek során csak az emberekbe vetett általános és a befogadó ország intézményei iránt érzett bizalommal operálunk. Úgy gondoljuk ugyanis, hogy a saját migráns csoport tagjaiba vetett bizalom inkább a szegregálódást, mintsem az integrálódást segíti elő.⁹

Az első, amit meg kell állapítanunk, hogy az integráltság sokkal inkább képes a bizalom mértékét magyarázni, mint ahogy a bizalom képes az integrálódás mértékét befolyásolni. Igaz, hogy a jobban integrált bevándorlókra a bizalmatlanság jellemző, de akik elégedettek a bevándorlóssal, nagyfokú bizalmat éreznek. Mindebből arra következtetünk, hogy a bevándorlók esetében a bizalom nem tekinthető tőkének, hanem éppen úgy egy érzület, mint az integráltság pozitív megítélése, és ennyiben a migráns léttel való megbékélést vagy elégedettséget fejezi ki. Az ellenérv, miszerint a kutatásban használt mérési módszer nem alkalmas a jelenség valódi megragadására, azért nem állja meg a helyét, mert az ugyanígy mért bizalom a magyar lakosságot reprezentáló minta esetében pozitív hatással volt a státusra, tehát „az őslakosok”

⁷ Kézenfekvőnek tűnhetne, hogy a siker operacionalizálása során ne pusztán a foglalkozási presztízt, hanem az iskolázottságot is figyelembe vegyük. Ez azonban a migránsok esetében két okból sem magától érterődő. Az egyik ok az, hogy a bevándorlók iskolázottsága és a foglalkozási presztízse sokkal lazábban függ össze egymással, mint a befogadó népesség esetében. Ez abból fakad, hogy a bevándorlónak nyelvi, munkavállalási, a végzettség honosítási nehézségeiből következően sokszor a képzettségénél alacsonyabb minőségű munkát kell vállalnia. Másfelől az iskolai végzettség általában korábban, nem a befogadó országban szerzett tőke. Ennyiben tehát nem kapcsolható az integráció sikerességéhez. (Azt, hogy a legmagasabb iskolai végzettségét a szülőhazájában vagy a befogadó országban szerezte-e a vizsgálat alanya, a kutatás adataiból nem lehetett eldönteni.)

⁸ Mivel csak a 2008-as *LOCALMULTIDEM* adatfelvétel terjedt ki a befogadó társadalom reprezentálására, így elemzésünknek ez a része a 2008-as adatokon nyugszik.

⁹ Egy útmodell segítségével azt vizsgáltuk, hogy a bizalmi tőke mennyire segíti az integrálódást, és a bizalmi tőke működéséhez mennyire van szükség az integráltság kognitív mozzanatára.

esetében a bizalom tőkeként funkcionál. Az integráció és a bizalom között fennálló negatív viszony, ha áttételesen is, a migránsok kiszolgáltatottságára utal. Úgy gondoljuk, hogy a társadalom perifériájára szorult, az alacsony presztízsű foglalkozásokat betöltő bevándorlók alávetettségükben kényszerülnek arra, hogy nagyobb bizalommal tekintsenek az emberekre és a befogadó ország intézményeire. A sikeresebb migránsok a megélt problémáik és nehézségeik fényében sokkal több fenntartással szemlélik az ország intézményeit és általában az őslakosokat. Az a harmonikus, ám ritkán tapasztalt helyzet, amikor a sikeres integrációt a bevándorló maga is sikerként éli meg, a bizalom erősödését eredményezi, és segíti a megkötő bizalom típusából való elmozdulást.

Irodalom

- Festinger, Leon (1957): *A Theory of Cognitive Dissonance*. Row, Peterson, Evanston.
- Hardin, Russell (2002): *Trust and Trustworthiness*. Russell Sage Foundation, New York.
- Huddleston, Thomas – Tjaden, Jasper Dag (2012): *Immigrant Citizens Survey – How Immigrants Experience Integration in 15 European Cities*. King Baudouin Foundation and Migration Policy Group, Brussels.
- Örkény Antal – Székelyi, Mária (2010): *A bizalom szerepe a bevándorlók sikeres társadalmi integrációjában*. In: Örkény Antal – Székelyi Mária (ed.): *Az idegen Magyarország – Bevándorlók társadalmi integrációja*. ELTE Eötvös Kiadó, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest, 123–168.
- Tóth István György (ed.) (2005): *Kockázat, bizalom és részvétel a magyar gazdaságban és társadalomban*. TÁRKI, Budapest.
- Várhalmi Zoltán (2010): *Magyarországi migránsok kapcsolathálójának típusai, jellegzetességei*. In: Örkény Antal – Székelyi Mária (ed.): *Az idegen Magyarország – Bevándorlók társadalmi integrációja*. ELTE Eötvös Kiadó, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest, 169–188.